

Maar zie nu uw Heiland.

Zie hem, wien zoo met volkomen recht het woord uit de Klaagliederen op de lippen is gelegd: „Gij die op den weg voorbijgaat, schouw het aan en zie, of er een smart is gelijk mijne smart.“

Nooit en nergens heeft het wicht van smart en wec, van griet en van lijden zwaarder op eenig menschelijk hart gedrukt, dan op hem toen de beker, die niet kon voorbijgaan, door uw Jezus moest worden uitgedronken.

Niet omdat de lichamelijke foltering het pijnlijkt was, want door alle eenw heeft gedrochtelijke wredeheid den mensch weten ter dood te martelen op veel afschrijkelijker manier dan het aan Jezus op Golgotha is geschied.

Maar de mensch is niet enkel lichaam. Het lijden grijpt in lichaam en ziel aan, en de ziel foltering kan, omdat de ziel dieper in ons schuilt, o, zoo verre alle foltering des lichaams te boven gaan.

En dat diepe lijden der ziel kluit, naarmate die ziel fijner besmaakt en dat lijden door-dringender is.

En daarom beledt de kerk steeds, dat geen lijden van enig menschenkind, ook maar van verre bij het lijden van uw Heiland haalde, bij het lijden van hem, wiens zielsleven in toederheid al het onze te boven gaat, en die in zoo fingevoelig zielsleven droeg en doorworstelde, niet een handvol van Gods schrikkelijken toorn, maar dien schrikkelijken toorn Gods in zijn volheid. Al den toorn des Almachtigen tegen heel ons schuldige geslacht.

Te wanen dat om eigen leed ooit het lijden van den Christus in ons zielsbesef op den achtergrond mocht treden, scheen voor de ziel die geloofde dan ook steeds een heilighen-gedachte.

Zijns was het heiligste, zijns het ontzettendste, zijns het voltooide menschelijke lijden geweest. Het lijden waar elk geloovig lijder, om eigen leed minder te gevoelen, maar opzag.

En toch, wegzinkende onder den toorn Gods, laat uw Heiland de deernis met ander leed, noch op den weg naar Golgotha, noch aan den schandpaal stervend, een oogenblik verkoelen.

Voor Maria was het vreeslijk, als moeder bij het Kruis te staan, en het aan te zien hoe haar wonderkind berwekt en wegsterft in zijn doodsmarten.

Hier was het zwaard, dat door haar zielging. Een pijn der ziel, zooals nooit een andere moeder om haar kind heeft gevoeld.

Maar toch wat was haar smart vergeleken bij het lijden van den Christus zelf?

En desmettenin weet Jezus deernis in het eigen hart voor de smart zijner moeder te vinden.

Hij ziet haar aan, hij denkt aan haar, en van zijn lippen vloeit in het: „Moeder, zie uw zoon“, een woord van zielsinnige vertroosting.

Of ook aan het kruis naast Jezus' kruis hangt een vroegere boosdoener met den dood te worstelen.

Die man was, o, zoo diep weggezonden, maar door Jezus' grootheid verwonnen. O, kon hij nog met Jezus van het kruis afstijgen, hoe zou hij voor hem op de knieën vallen, en voor hem roepen al het land door, en als smeeken om zijn discipel te mogen worden.

Maar hij voelt den dood reeds in zijn aderen opklommen. Hij gaat sterven. En nu wordt zijn ziel verleid door de angstige vraag: Zal er voor mij nog eenig redding zijn?

En Jezus doorgrijpt dat zielslijden, en met de diepste deernis van zijn hart, ontwaamt hij dien lijder zijn angst, hem toeroepend: „Heden zult gij met mij in het paradijs zijn.“

Dan waren er nog die soldaten, willioze onadenkende werkmannen van Pilatus' ongerechtigden zin.

Ruwe mannen, die op zichzelf niets tegen Jezus hadden. Instrumenten, die deden wat hun bevelen werd. Maar die ook zoo toch de vreeselijke schuld op zich laadden van de hand te hebben geslagen aan den Heilige Gods.

Hoe ontzettend zou niet eens eeuwiglijk hun berouw in de plaats der rampzaligheid zijn.

En Jezus pelt dat vreeselijke in hun eeuwige toekomst, en over een leed, dat zij zelve nog niet gissen, waakt in zijn hart gevoelige deernis op.

En Jezus bidt voor die onzalige handlangers van het onrecht: „Vader, vergeef hen, want ze weten niet wat ze doen.“

En zeg nu niet, dat dit hooge gevoel van Jezus pas opwaakte, toen de dood hem reeds halverwege aan het leven ontrok.

Immers op den weg naar Golgotha ontwaart ge bij uw Heiland geheel die zelfde deernis der deelnemende liefde.

Er waren vrouwen op den weg die, de poorte uit, met Jezus medelieven op den droeven tocht naar Golgotha.

Vrouwen uit het volk, zoals ge ze bij elke terechtstelling mee en aan zie loopen. Nieuwsgierig van aard. Gevoelig van natuur. En juist in zulk een terechtstelling den prikkel zoekend waarmee al wat aangrijpt en ontzet, het uitwendig gevoel aansloot.

Vrouwen, die spoedig een traan in het oog kregen, en er toch genot in smaakten om door dien traan in het oog heen het sterven van een gekruisten mensch aan te zien.

Het voordeel en het onheil van wat oppervlakkig drift op sentiment.

Tranen waarin niets dan natuurwerking sprak, zonder diepte, zonder heiliger medegevoel.

Maar ook al moogt ge het weenen van die vrouwen op den weg niet hooger aanslaan, toch verzoet het u nog met de menschelijke natuur, dat er niet enkel gepot, en gesmaakt, en dui-velsch om Jezus' lijden gelachen wordt, maar dat er onder die joelende, woelende schare toch ook nog wezens zijn, die, al is het dan ook stuitend oppervlakkig, toch iets van Jezus' lijden medegevoelen, en een traan om hem in het oog voelen komen.

En dankt nu Jezus die vrouwen voor dat weenen van haar oog, of spreekt hij ook maar één woord om anderer deernis evenzeer gaande te maken?

Niets, niets er van.

Veeler wijst Jezus die tranen, geschied om zijn lijden af, en roept het aan die vrouwen toe: „Weent niet over mij, maar weent over u zelve, want straks zal uw eigen lijden, o, onadenkende vrouwen van Jeruzalem, zoo ontzettend zijn.“

Zoo vernikt u in Jezus' lijden de hoogheid ener liefde, die, over eigen nameloos lijden triomfeerend, de deernis met ander leed nog op het sterkst kon doen opwaken.

Hier is meer dan het menschelijke, hier straalt iets van den goudglans der Goddelijke liefde door in het menschelijke gesproken woord, en in die liefde van uw Heiland instarend, aanblijft ge in hem uw Heere en uw God.

En toch, iets van diezelfde heilige liefde, een naschijnsel er van is sinds Golgotha de wereld

geboel hield, ook in enkele heiligen van ons geslacht gezien.

Er zijn lijders, er zijn lijdersessen geweest, die, in de gemeenschap met Golgotha hun eigen bitter leed doorworsteld, in het eigen bange hart toch eindelijk het egoïsme van het eigen leed zijn te boven gekomen.

Niet geheel, niet altoos, niet ten volle. Ze bleven zondaren.

Maar zoo dan toch dat ze oogenblikken in hun eigen bittere smart gekend hebben, waarin ze eigen lijden en zieleleed vergetend, de deernis der deelnemende liefde, zelfs ten opzichte van hen die hun misdaden hadden, uit den wortel des geloofs in zich voelden opwaken.

En dan verhieven ze zich daar niet op.

Neen, dan dankten ze daar hun God nog voor, en beleden het, eer ze in den dood wegsterfden, dat het de Man van smarten was, die dat werk der liefde in hen had gewrocht.

Amsterdam, 25 Maart 1898.

Aanvaarding der Regeering.

Bij de aanvaarding der Regeering door H. M. de Koningin deed zich vanzelf de vraag hooren, op wat wijze hieraan wijding kon worden gegeven.

Want wel heeft Mr. H. Verkouteren in een Fransch opstel gesproken over: *Sacre*, maar *sacre* is een uitdrukking die door de Grondwet wordt buitengesloten. De Grondwet spreekt van *Inthuldiging*, en in den officiële Franschen tekst der Grondwet, die indertijd voor België verscheen, is hiervoor gebezigd de uitdrukking: *Inauguration*.

En al heeft nu die *Inthuldiging* in een kerkgebouw plaats, de steen van het gebouw wijdt niet. Dit te stellen ware een Roomsche begrip opnemen, dat hier niet toepasselijk is.

Dat de vroegere gewoonte, om door een predikant een toespraak te laten houden, ditmaal niet in het program is opgenomen, toont eer voortuit dan achteruitgang. Een predikant is geen gewild persoon, en of hij, buiten zijn kerkverband, of wel een jurist een toespraak houdt, blijft precies eender.

Dat alle gebed bij deze plechtigheid wegblijft, betreuren we, en we zien niet in, waarom de Voorzitter de plechtigheid niet met gebed kon openen, maar nu ook dit niet in het plan blijkt te liggen, kan de wijding alleen van het volk komen, zoo dit op 31 Augustus of op 6 September in zijn kerken saamkomt en bidt.

In gezonden zin kon men daartoe slechts op tweeërlei wijze geraken, of doordien de Regeering de onderscheidene gezindheden daartoe aanzocht, of doordien de onderscheidene gezindheden hieromtrent spontaan overeenkwamen.

Wat van de Regeering ten deze te wachten is, zal uitkomen bij de interpellatie van Donner. Van een poging tot overleg tusschen de gezindheden bleek dusver niets.

Toch is er een poging gewaagd, om het doel op een derde wijze te bereiken. De Synodale Commissie der Hervormden heeft namelijk niet alleen voor haar eigen gezindheid de wenschelijkheid om 31 Augustus kerk te houden uitgesproken, maar ook de overige gezindheden uitgenoodigd desgelijks te doen.

Hoe goed nu ook bedoeld, toch was dit geen verstandig besluit.

Herhaaldelijk toch heeft de Ned. Herv. kerk de pretentie gemaakt van te zijn *de vaderlandsche kerk*, iets wat natuurlijk in-hield, dat de overige gezindheden niet-vaderlandsch, of onvaderlandsch waren.

Lag het nu niet voor de hand, dat de gedane stap met deze zelfbeschouwing verband hield?

Aan het feit dat H. M. de Koningin zelve tot de Hervormde kerk behoort, was geen recht van optreden te ontleenen. Het spreekt toch vanzelf dat zelfs een keizer in een kerk, met de Belijdenis van Guido de Bries, nooit iets anders zijn kan, dan een *lid der kerk*, d. i. een belijdend verlosse, of een belijder, die verlossing en eeuwig leven zoekt.

De Lutherse kerk kent een vorst in haar kerk als summus episcopus. Alle kerken van Gereformeerde herkomst *ontkent* dit.

Voorop is dan ook door de Synodale Commissie gesteld, dat zij optrad, omdat haar gezindheid *de talrijke* is.

Maar men zal toegeven, dat ook dit niet het recht tot zulk optreden verleent, waar de bevolking dezer kerk nog niet eenmaal de helft der bevolking van ons land bedraagt.

De gezamenlijke overige gezindheden zijn talrijker dan zij.

Zonder in iets de goede bedoeling der Synodale Commissie te willen miskennen, moet ze dan ook zelve gevoeld hebben, dat haar stap uiterst gewaagd was.

Had ze vooraf nog deze gezindheden gepolst, of men gezind was, met haar in overleg te treden, en had men op dien voet in deze nationale zaak een akkoord getroffen, zoo zou alles vanzelf geloopt hebben.

Maar dit deed ze niet.

Ze trad op, zonder vooraf iemand in de zaak gekend te hebben, en wendde zich met name tot de Gereformeerde kerken op zeer vreemde wijze.

Ook de Synodale Commissie weet natuurlijk dat de Gereformeerde kerken geen blijvend bestuur hebben, en dat ook de leden van het Synodaal moderamen reeds in September 1896 zijn afgetreden en als zodanig geen enkele qualiteit meer bezitten.

Toch zond ze haar schrijven aan Ds. Hoekstra, als 1ste secretaris van de Synode te Middelburg, die natuurlijk niets met dit schrijven kon aanvangen, daar hij sinds lang geen secretaris meer is.

Had men ons willen bereiken, dan had men zijn circulaire of aan al onze kerken moeten toezenden, of wel alleen aan die van Amsterdam of 's-Gravenhage, met verzoek ook de overige kerken hiervan kennis te willen geven.

Niemand kan toch zeggen, dat dit kerk-

rechtelijke apitsvondigheden zijn, waarmee de Synodale Commissie zich niet kon ophouden. Ze weet immers, dat het evenzoo stond in de Gereformeerde kerken van vroeger eeuwen, waarvan ze zelve beweert de voortzetting te zijn.

Als de Overheid tot gebed uitnoodigt, dan zijn de Deputaten bij de Hooge Overheid aangewezen, om deze uitnoodiging in ontvangst te nemen, en ter kennis van de kerken te brengen, maar Deputaten voor correspondentie met de Hervormde kerk zijn er uiteraard niet.

Feitelijk zijn onze kerken alzoog nog zonder uitnoodiging, en kon er onzerzijds dan ook nog geen antwoord gegeven worden.

We kunnen dan ook niet anders oordeelen, of de Synodale Commissie deed met de beste bedoeling een *faux pas*, waarbij bovenal dient gelet te worden op de consequentie.

Een consequentie die alleen hierin zou bestaan, dat bij voorkomende nationale gelegenheden, de Synodale Commissie der Hervormden zich ging beschouwen als het aangewezen college, om leidend voor alle gezindheden op te treden.

En dit gevolg, het spreekt wel vanzelf, dient met alle voegzame middelen te worden afgewerd.

Als gezindheden staan we allen saam op voet van gelijkheid bij de Overheid.

Deputaatschappen.

II.

Een afgevaardigde ter Synode is alzoog heel iets anders dan een afgevaardigde der Synode, en voor het onderscheidelijk gebruik kan het dienstig zijn, dat men alleen de eersten *afgevaardigden* en de tweeden *deputaten* noemt.

De afgevaardigden ter Synode *vertegenwoordigen* de kerk of de kerken waarvoor ze opkomen, de deputaten der Synode *vertegenwoordigen niet*, maar zijn aangewezen om een bepaald besluit der Synode ten uitvoer te leggen. „Afgevaardigden“ zijn generale kerkvertegenwoordigers, „deputaten“ zijn speciaal aangewezenen met last van uitvoering.

Dit grondverschil tusschen beiden worde scherp in het oog gevat.

Op de Classis vertegenwoordigen de gezonden broeders heel de kerk die hen zond. Ter Provinciale Synode vertegenwoordigen de gezonden broeders al de kerken, gelegen in de Classis die hen afvaardigde. En zoo ook op de Synode-Generaal vertegenwoordigen de gezonden broeders van elke provincie al de kerken in die geheele provincie gelegen; en zoo dus ook, alle broeders saam al de kerken in alle provincien. Het zijn de kerken zelve, die in haar, trapsgewijs gekozen, vertegenwoordigers op de Synode-Generaal present zijn.

Just hieruit volgt dan ook, dat als de Synode sluit, de leden er van niets meer zijn, en dat alzoog ook de voorzitter, de scriba enz. op hetzelfde oogenblik dat de Synode sluit, hun qualiteit als zodanig zien te niet gaan.

Een voorzitter van een vergadering kan dit alleen zijn, zoolang de vergadering er is, en het niet blijven als de vergadering uiteen is gegaan.

Wel kan een vergadering verdaagd worden, en dan acht men dat de vergadering in wezen bleef en dat dus ook het moderamen blijft. Als een Synode Vrijdags uitgaat, om den volgende Maandagavond weer saam te komen, benoemt ze geen nieuwe praeses. Dit is niet iets bijzonders, maar het gewone doen ook in maatschappelijke vergaderingen, die een vertegenwoordigend karakter dragen. Een parlement wordt telkens verdaagd, en benoemt deswege zijn voorzitter voor één jaar lang. Maar als aan het eind van het jaar de zitting gesloten wordt, is er geen voorzitter meer, en als in het volgende zittingjaar dezelfde vergadering opnieuw saamkomt, praesideert het oudste lid, en wordt onder diens leiding een nieuwe praeses gekozen. En dit gaat zoo toe, ook al heeft er geen wisseling in het personeel plaats. Ook al blijft de Kamer uit dezelfde leden saamgesteld, toch treedt de in elke zitting gekozen voorzitter bij sluiting af, en wordt bij heropening een nieuwe voorzitter benoemd.

Het denkbeeld alsof de voorzitter of scriba van een Synode deze qualiteit zou blijven bezitten tot tijd en wile er een nieuwe dignitaris gekozen was, hoort dan ook niet bij het denkbeeld van een *vertegenwoordigende vergadering*, maar bij het denkbeeld van een *gekozen Bestuur*.

Dat de praeses Synodi afreedt zoodra de Synode uiteengaat, is dus op zich zelf volstrekt niet iets specifiek Gereformeeds. Het geschiedt naar den vasten regel van alle louter vertegenwoordigende vergaderingen. Het Gereformeerde steekt alleen hierin, dat naar Gereformeerde belijdenis een Synode *geen Bestuur*, maar een *vertegenwoordigend* lichaam is.

Het karakter der Haagsche Synode is juist deswege met de beginselen der Belijdenis in onverzoenbaren strijd. Haar leden worden gekozen door *Provinciale Besturen*, en vertegenwoordigen diensvolgens niet de kerken, maar zijn Bestuursdeputaten, die saam een geconcentreerd *Bestuur* vormen. Bij deze grondgedachte nu hoort het, dat de Bestuurspraeses praeses blijft, tot tijd en wile de Provinciale Besturen een nieuw Bestuurscollege in een nieuwe Synode gevormd hebben.

Maar in Gereformeerde kerken, die ingevolge haar Belijdenis, de kerken zelve door vertegenwoordigers in Synode laten saamkomen, kan noch Classis noch Synode het karakter van een *Bestuur* dragen, en is het aanblijven als praeses, zoodra de Synode

uiteen is gegaan, eenvoudig ondenkbaar en met den regel van alle vertegenwoordigende lichamen in openbaren strijd.

Al wat op last en in naam der Synode-Generaal verricht moet worden, *nadat* ze uiteen is gegaan, moet daarom verricht worden door *Deputaten*. Juist daarom kunnen deze hun karakter van Deputaten niet verliezen noch kwijt raken, alvorens er een volgende Synode bijeenkwam, ook al liep hun taak reeds lang af.

Dat ligt daaraan dat ze een last ontvingen, en niet zelve oordeelen mogen of ze hun last goed volbracht hebben. Ze ontvingen hun last van de kerken, en kunnen diensvolgens alleen door de kerken van hun last ontheven worden. En overmits nu deze kerken eerst weer saamkomen, als er een Synode-Generaal daagt, kunnen ze ook alleen door een nieuwe Synode-Generaal van hun last ontheven worden, na beoordeeling van de wijze waarop ze hun last hebben uitgevoerd. Deputaten moeten daarom altoos aan de eerstvolgende Synode-Generaal hun rapport indienen, zeggen wat ze gedaan hebben, en kunnen eerst daarna met dankzegging of met critiek ontslagen worden.

Met dit eigenaardig karakter van een Deputaat hangt tevens de regel van hun verkiezing saam.

Een afgevaardigde ter Synode wordt gekozen met het oog op de *algemeene* belangen der kerken, en wordt dus niet gekozen buiten de vergadering die hem afvaardigt noch als specialiteit of deskundige.

Deputaten daarentegen kunnen gekozen worden buiten Classis of Synode, en als Deputaten voor eenige zaak, zal men bij voorkeur mannen kiezen, die van zulk een zaak bijzondere studie of ervaring hebben.

Wie vertegenwoordigt moet zelf behooren tot het geheel dat hij vertegenwoordigt. Naar de Classis kan men alleen zenden een lid van zijn eigen kerk. Naar de Provinciale Synode alleen een lid van zijn eigen kerk. Naar de Generale-Synode alleen een lid der kerken. Dat dit in de ambten een nadere bepaling vindt, kan hier buiten rekening blijven.

Maar heel anders is het met een Deputaat.

Bij een Deputaat is de eenige eisch, dat hij geacht kan worden, den hem op te dragen last naar goeden eisch te zullen vervullen. Soms zal dit een predikant, een ander maal een onderling, een ander maal een hoog-leeraar in de theologie, een ander maal een doctor, een ander maal een jurist zijn. Zelfs is het voor het Deputaatschap geen absolute eisch, dat men lid van een der kerken zij. Stel b. v. een Synode-Generaal besloot de toezetting van de Psalmen te doen herzien, en onder de leden der kerken vond men niet een genoegzaam aantal mannen, om dat tot een goed einde te brengen, terwijl er buiten de kerken een deskundige was, die de kerken hierin dienen wilde, zoo zou niets beletten, dat een Synode-Generaal, aan hem, met anderen, deze taak opdroeg.

Natuurlijk zal dit altoos hooge uitzondering blijven. Zoolang het eenigszins kan blijft het onder de broeders. Maar gelijk Salomo een Hiram aanwees als Deputaat voor den Tempelbouw, zoo kan ook een Synode-Generaal een specialiteit, ook al behoort hij niet tot één der kerken, met zulk een speciaal mandaat belasten.

Hier vervalt dus ook de regel, dat er onderlingen in elk Deputaatschap moeten zijn. Kan het des te beter. Maar het is geen eisch. De eenige eisch, die uit hun qualiteit voortspruit, is, dat ze berekend worden geacht voor de uit te voeren zaak.

Doch juist hieruit volgt dan ook, dat Deputaten niet datgene doen mogen, wat alleen de kerken zelve doen kunnen, en dat ze zich stip aan hun last tot uitvoering te houden hebben.

Ze ontvangen een bestek, naar dat bestek moeten ze bouwen, maar zelf mogen ze in dat bestek geen wijziging brengen, noch ook een nieuw bestek, dat ze zelf zullen uitvoeren, in gereedheid brengen.

Het is daarom goed dat elke Synode-Generaal den last dien ze aan Deputaten opdraagt, zoo duidelijk mogelijk omschrijve, en zoo weinig mogelijk aan hun eigen oordeel overlate.

Dit is minder noodig, zoo het een mandaat geldt, om voor de eerstvolgende Synode een *ontwerp* in gereedheid te brengen. Dan toch volgt het oordeel der kerken. Maar het is stipte en strenge eisch, zoo dikwijls er sprake is van een mandaat van *uitvoering*, dat eenige zaak onherroepelijk beslist. Immers in dat geval moet het een beslissing zijn van de kerken, en niet van Deputaten, en mag aan Deputaten niet anders worden opgedragen, dan de uitvoering van hetgeen de Synode vooraf beslist heeft.

Wat wel geschied is, dat een Synode de beslissing van een tuchtaak of in enig kerkelijk geschil, aan Deputaten ter afdoening opdroeg, was dan ook niet in den haak, en werd alleen door de noodzakelijkheid, d. i. door de onmogelijkheid om anders te handelen, gerechtvaardigd. Maar hieruit volgt dan ook, dat men dit kwaad niet bestendigen moet, maar weg heeft te nemen de oorzaak, waaruit die onmogelijkheid om *correct* te handelen voortvloeit.

Ook wat in zake de Zending thans *voorloopig* door Deputaten geregeld werd, om het stichten van een hospitaal te Djocja mogelijk te maken, was niet naar den goeden regel, en het is in hooge mate gewenscht, dat niet langer een zoo zelden saamkomen der kerken in Synode-Generaal zulke afwijkingen van den goeden regel noodzakelijk blijve maken.

Doch hierover nader in ons slotartikel.

Onze Eeredienst.

XXIV.

Voor een niet zoo gering deel wordt de afmeting, de plaats en de vorm van een gebouw door zijn doel bepaald. Niet uitsluitend. In dagen van vrede en overvloed zoekt de kunst ook onder het bouwen te zinnen en in den bouw zin te verbeelden; maar althans het bouwen van een kerk is ook aan de eischen van doelmatig gebruik gebonden.

Ten deele is de kunst hier alzoog onvrij. Immers de dusgenaamde vrije kunsten vinden juist daarin haar eigenaardig karakter van vrijheid, dat ze niets en niemand dienen, en eeniglijk aan het ideaal van het schoone onderworpen zijn.

De hooge producten der kunst worden niet besteld, maar vrij geboren. Zoo hooge oorsprong echter is alleen denkbaar bij die kunsten, die aan weinig plaats en materiaal, en daardoor aan niet te groote kosten gebonden zijn. Een dicht te maken eischt gansch geen aanmerkelijke uitgaven. Een greep in de tonenwereld te doen en vast te zetten, onderstelt reeds de beschikking over een instrument. Enkel gevoelde compositien komen bijna niet voor. Een schilderstuk vraagt om zekere ruimte, om doek, penseel en verf. Een beeld eischt een blok steen, die afkapbaar is, en de noodige beitsels. Maar dat is dan ook al, en de kunstenaar moet reeds buitengemeen arm zijn, die zich deze weinige stoffen en instrumenten niet kan aanschaffen.

Maar heel anders staat het met den bouwmeester. De verwezenlijking in steen en hout en metaal van zijn ideale plannen komt vaak op miljoenen en miljoenen schats te staan. Denk maar aan den Dom te Keulen. En zelfs op kleiner schaal vordert de bouw, waarin zich een grootsche kunstgedachte zal uitspreken, toch altoos tonnen gouds.

Dit nu maakt, dat de bouwkunstenaar wel vrij blijft in zijn kunstmotieven, maar niet vrij is in hun aanwending. Zijn kunststuk is altoos besteld. Een ander betaalt het, betaalt meest ook hem. Maar die ander die het betaalt, bepaalt dan ook aan welk doel het zal moeten beantwoorden. Een paleis moet een *paleis*, een museum een *museum*, en zoo ook een kerk een *kerk* zijn.

Doch ook hiermee is nog niet genoeg gezegd. Niet elk paleis, niet elk museum stelt dezelfde eischen. Een museum van schilderijen moet anders zijn dan een museum van natuurlijke historie. Een paleis van justitie anders dan een paleis dat tot woning van het vorstelijk gezin moet dienen. En zoo nu ook verschilt de bouw van een kerk al naar gelang die kerk zal moeten dienen voor een bediening van het altaar, of wel voor de vergadering der geloovigen, als Voorhof van het Heiligdom dat in de hemelen is.

In den loop der historie is dan ook feitelijk de opvatting van het kerkgebouw gewijzigd naar de opvatting van den eeredienst.

Reeds voor Jezus' komst op aarde bestond er voor de heilige gebouwen tweerelei grondtype, het éne in den Tempel op Sion en het andere in de Synagoge.

Op Sion, en zoo ook oudtijds in den Tabernakel, was een altaar opgericht, en moest alles zich naar de bediening van dat altaar voegen. In de Synagoge daarentegen stond *geen* altaar, en had men niet anders te doen, dan met een vergadering van zonen Israels. En beide, zoo deze Tempel op Sion, als deze Synagoge, die ge allerwegen vond, waren in hun bouw op dat doel ingericht. In den Tempel komen de geloovigen *er bij*, zijn aanhangsel en staan daarom in den Voorhof. In de Synagoge daarentegen zijn de geloovigen *hoofdzak*, en bepaalt hun tegenwoordigheid den aard van het lokaal.

Streng genomen kan men zelfs zeggen, dat op Sion beide grondtypen aanwezig waren. Eenerzijds de Tempel, en anderzijds „Sions zalen“. Gelijik men toch weet, was de Tempel omringd met een reeks groote en kleine zalen, die voor allerlei bijeenkomsten dienst deden. Er waren ook de woningen van het dienend personeel, maar deze kunnen thans buiten bespreking blijven. Doch „Sions zalen“ verdienen daarom onze aandacht, omdat het in die zalen was, dat Jezus dikwijls met de zijnen saamkwam, en in diezelfde zalen, dat de kerk van Christus te Jeruzalem oorspronkelijk hare vergaderingen hield.

Toch heft dit de tegenstelling van Tempel en Synagoge niet op. Immers de groote zalen die bij den Tempel gebouwd waren, vonden elders in de Synagoge slechts haar repetitie. Het waren ook Tempelzalen, alleen maar op verderen afstand van het Heiligdom. En gelijik thans de „vergadering der geloovigen“ het Heiligdom in het hemelsch Sion onderstelt en er op gericht is, zoo ook onderstelde de Synagoge, op wat verre afstand ze ook gebouwd was, het Heiligdom op het aardch Sion, en werd er op gericht. Zooda de zonen Israels in hun Synagoge nederzaten, denkende aan den Tempel te Jeruzalem, zoo ook moeten de Christenen thans in hun vergaderplaatsen nederzitten, denkende aan het Heiligdom daarboven.

Behoeft aan het bouwen van een eigen vergaderplaats openbaarde zich in de gemeente van Christus dan ook aanvankelijk niet. Wie vergaderen wil kan daarvoor ook een bestaande localiteit bezigen, mits die ruimte genoeg bezit.

Op geheel natuurlijke wijze koos men daarom te Jeruzalem een der vele Tempelzalen. Geen vaste. Nu eens deze, dan eens die. En in de kerken die door Paulus gesticht zijn, blijkt de gemeente in een lokaal van een der vrienden te zijn saamgekomen, of ook waar dat lokaal te klein was, zich over meerdere lokalen te hebben verdeeld. Zoo lezen we van de gemeente „die ten huize van N. N. is.“ Iets wat niet doelt

op een g
derscheid
samenkw
elders ke
naar een
parochies
raad. W
te N. N.
Later

sterk aan
lokale
de catac
soort pul
deringen

Nog la
bootste
iets was
dachte
gen“ o

En
grondge
het denk
dienst, w
pels in k
kerken g

Toch i
het denk
dienst alg
gedachte
gen noot
pelbouw i

De heit
dienst in
op straat
Zuiden zi
nu en da
het volk

Dat is
In de
ook toen
was gewo
aan de g
tegenwoor
sluitend d

lijke kerke
afmetinge
de altaar
alzoos het
het gebou
ontvangst
ingericht
personen.

Het Va
gen, was
vormde er
maar niet
deelte van
of twee tr

In dat
dienst ver
de schare
neder, ze
aan den z
meer. In h
het orgel.

Alleen h
dan plaat
stond een
dien kans
zoo luister

Naar die
zich dan
ingericht,
had deze c

Toen nu
er natuurl
komende g
geloovigen
gedachte v
bouw opge

Tweerele
In stede
heel de be
grooter de
het bestaa
voor den ge
pen daaren
moesten „d

noemde, o
ook zelf ee

Te Ams
meerden i
werkplaats
en Nieuwe
en nog i
Ooster-, Z

Dat in
kerkgebou
waren inge
„vergader
zaak gewo
men zich o

Het koor
groote sch
een wat s
dien predi
ouderlingen

el wordt de
rm van een
d. Niet uit-
m overvloed
t bouwen te
verbeelden;
een kerk is
tig gebruik

dzoo onvrij,
kunsten vin-
lijk karakter
iemand die-
aal van het

ant worden
Zoo hooge
baar bij die
n materiaal,
kosten ge-
aken eischt
gaven. Een
en en vast
de beschik-
Enkel ge-
bina niet
om zekere
f. Een beeld
baar is, en
dan ook al,
uitgemeen
e stoffen en
en.

ten den bouw-
teen en hout
n komt vaak
ats te staan.
Keulen. En
t de bouw-
nstgedachte
nen gouds.
kunstenaar
ieven, maar
Zijn kunst-
der betaalt
an die ander
k aan welk
orden. Een
museum een
en kerk zijn.
niet genoeg
lk museum
useum van
dan een
En paleis
leis dat tot
gezin moet
erschilt de
gelang die
n bediening
vergadering
(het Heilig-

an ook fei-
kerkgebouw
in den ere-
a arde be-
ven twee-
Tempel op
zoge.

ijds in den
gericht, en
ing van dat
ge daaren-
d men met
in vergade-
beide, zoo
Synagoge,
n hun bouw
n komen
hangsel en
of. In de
gelooiven
tenwoordig-

lfs zeggen,
n aanwezig
anderzijds
weet, was
eels groote
riël bijeen-
ren ook de
meel, maar
reking blij-
nen daarom
zalen was,
saamkwam,
kerk van
kelijk hare

van Tem-
mmers de
il gebouwd
Synagoge
ook Tem-
nen afstand
thans de
het Heilig-
stelt en er
lde de Sy-
ze ook ge-
get aardsch
Zooals de
nederzaten,
zaam, zoo
n in hun
kende aan

een eigen
in de ge-
vankelijk
arvoor ook
mits die
koms men
Tempelza-
dan eens
Paulus ge-
een lokaal
ngekomen,
was, zich
verdeelde.
e, die ten
niet doelt

op een gemeente A of B, maar op de on-
derscheiden localiteit, waarin men vastelijk
saamenkwam. Niet nu eens hier, dan weer
elders kerkende, maar vastelijk opgaande
naar eenzelfde localiteit. Het kerspel-
of parochiestelsel, edoch onder één kerke-
raad. Want het blijven „de opzieners
te N. N.”

Later wies intusschen de gemeente te
sterk aan, en zag men om naar publieke
lokalen en ruimten, en vond die deels in
de catacomben, deels in de basilieken, een
soort publieke gebouwen voor volksverga-
deringen enz., die wij zoo niet kennen.

Nog later begon men zelf te bouwen, en
bootste toen eerst den basiliekvorm na,
iets waaruit blijkt, dat destijds nog de ge-
dachte van „een vergadering der geloovi-
gen” op den voorgrond stond.

En eerst veel later, toen die eerste
grondgedachte weer plaats maakte voor
het denkbeeld van een gebouw met altaar-
dienst, werden bestaande heidensche tem-
pels in kerken omgebouwd, of ook nieuwe
kerken gesticht van een heel ander type.

Toch is ook in de latere eeuwen, toen
het denkbeeld van een gebouw voor altaar-
dienst algemeen heerschende was, de grond-
gedachte van een vergadering der geloovi-
gen nooit, zooals bij den heidenschen tem-
pelpbouw geheel op zij gezet.

De heidensche tempel was enkel op altaar-
dienst ingericht, en het volk stond buiten
op straat, zooals men dit nu nog in het
Zuiden zien kan bij enkele kapellen, waarin
nu en dan dienst verricht wordt, en waar
het volk dan op straat voor staat of knielt.

Dat is de heidensche tempel-idee.

In de Christelijke kerk daarentegen is,
ook toen de altaar-idee wederom heerschende
was geworden, toch altoos een eigen plaats
aan de geloovigen ingeruimd, en op hun
tegenwoordigheid gerekend. Het is zelfs uit-
sluitend daaraan te danken, dat de Christe-
lijke kerkgebouwen ten slotte zoo kolossale
afmetingen aannamen. Dat gedeelte, waarin
de altaardienst verricht werd, was bijna
altoos het kleinste, en het grootste deel van
het gebouw strekte in den regel voor de
ontvangst van de schare, en werd daarom
ingericht met plaatsruimte voor duizenden
personen.

Het Voorhof, als we het zoo noemen mo-
gen, was in den bouw zelf opgenomen, en
vormde er het grootste gedeelte van, alleen
maar niet het hoofdgedeelte. Het hoofd-
gedeelte vormde het koor, dat veelal zelfs een
of twee treden hooger lag.

In dat hoofdgedeelte werd de eigenlijke
dienst verricht, en bij dien dienst verkeerde
de schare lediglijk. Ze zag toe, ze knielde
neder, ze deed stille gebeden; maar zelfs
aan den zang nam ze ten slotte geen deel
meer. In haar plaats zong een gangoor van
het orgel.

Alleen bij de predikatie, die slechts nu en
dan plaats greep, werd het anders; daarvoor
stond een predikstoel in het Voorhof. Om
dien kansel verzamelde zich de schare. En
zoo luisterde ze toe.

Naar dien dienst en naar dat gebruik had
zich dan ook allengs de bouw der kerken
ingericht, en in den Gotischen kerkbouw
had deze opvatting haar zenith bereikt.

Toen nu de Reformatie opkwam, ontstond
er natuurlijk strijd tusschen de weerboven-
komende gedachte van de „vergadering der
geloovigen”, en de in steen belichaamde
gedachte van den altaardienst met in den
bouw opgenomen Voorhof.

Tweeërlei deed zich hierbij voor.
In steden en dorpen waar de Reformatie
heel de bevolking, of althans verreweg het
grootste deel der bevolking aangreep, moest
het bestaande gebouw ingericht worden
voor den gewijzigden dienst. In steden en dor-
pen daarentegen, waar dit niet het geval was,
moesten „die van de Religie”, gelijk men ze
noemde, omzien naar een ander lokaal, of
ook zelf een kerk gaan bouwen.

Te Amsterdam vergaderden de Gerefor-
meerden in de 16e eeuw eerst in een
werkplaats; later namen ze de Oude en
Nieuwe kerk met de kapellen in bezit,
en nog later bouwden ze de Wester-,
Ooster-, Zuider- en Noorderkerk zelf.

Dat in gebruik nemen van bestaande
kerkgebouwen, die geheel op altaardienst
waren ingericht, voor wat nu zijn zou een
„vergadering der geloovigen,” is toen oor-
zaak geworden van al het ongemak, waarin
men zich drie eeuwen lang geschild heeft.
Het koor werd dan afgesloten, en in het
grootste schip der kerk zat men neder, om
een wat solider predikstoel, en met om
dien predikstoel een doophek, waarin de
ouderlingen en diakenen zaten.

Voor zooveel men daarentegen zelf bouwde,
liet men het koor weg, ook de zijvleugels,
en bouwde of een rond of een ruitvormig
gebouw, soms met, soms zonder imitatie
der zipschepen, maar in den regel zonder
dat de bouwheer zich helder rekenschap
had gegeven van de wijze waarop de ge-
zuiverde kerk-idee in steen moest be-
lichaamd worden. Alleen van de koepel-
kerken kan dit ten deele worden toegege-
ven. Maar zelfs de Westerkerk te Amster-
dam, die op zichzelf als gebouw de meeste
kunstwaarde bezit, kan niet gezegd wor-
den, dat ze uiting gaf aan een hooge op-
vatting van het doel, waarvoor ze werd
opgericht. Om slechts één ding te noe-
men, bij een vergadering der geloovigen is
een der eerste eischen, dat wie spreekt ver-
staan kan worden, en toch is de akoestiek
bijna in geen kerk slechter te denken, en
ook de afstand tusschen wie spreekt en
hoort geheel beginselloos gemeten.

Dit zou heel anders gelopen zijn, in-
dien men destijds allerwegen meer had moe-
ten bouwen. Dan zouden er bouwmeesters
zijn opgestaan, die aan deze soort bouw
hun kunst en hun leven wijdden. Nu
daarentegen kerkbouw slechts zelden, en
nog zeldzamer uit ruime beurs voorkwam,
was men meestal de bestaande gebou-
wen in gebruik nam, heeft de geest der
bouwkunst zich niet klaarkijk genoeg ge-
richt op het doel, en daardoor is niet dan
bij uitzondering een gebouw verkregen,
dat een goeden dienst deed, en zin in zich
droeg.

Het fijne puntje.

Het Classicaal Bestuur van Dokkum
heeft Dr. L. A. Bahler schuldig verklaard
en kerkelijke straf op hem toegepast.

Feitelijk liep het geding over de vraag,
of men aan de kerkelijke reglementen ab-
solute gehoorzaamheid verschuldigd is, of
wel dat de gehoorzaamheid aan de regle-
menten haar natuurlijke grens vindt in de
gehoorzaamheid aan God.

Dr. Bahler had desaangetoond verklaard,
absolute gehoorzaamheid aan de kerkelijke
reglementen te weigeren.

Hij schreef:

Ik wenschte wel, dat gij de hand op het hart
legdet, en voor God en uw geweten den grond
dezer beschuldiging onderzocht, en nu nog het
staat in uwe macht allen indruk van een in-
quisitoriaal drijven dien ik mocht ontvangen
hebben of nog hebben, bij mij uit te wischen.
Waarom de verzekering, dat ik alle regle-
menten, statuten, verordeningen der Ned. Herv.
Kerk, voor zooverze zij in den geest van Chris-
tus zijn, ten volle beaam en betracht?

Nu wordt alzoo als grens aangegeven:
Dat alleen die reglementen zijn te gehoor-
zamen die niet strijden tegen den geest van
Christus.

En later betuigt hij:

In tegenstelling met uw oordeel acht ik mijn
vorig schrijven aan u volledig en voldoende,
alleen wel wat gemoedelijk misschien. Desniet-
temin wil ik u antwoorden op uwe vragen. U
herinnerende aan mijn mondelinge verklaring
van den 5n October l.l. dewelke is, dat ik mijn
godsdiensstige overtuiging voortrek, waar zij in
botsing komt met Staat of Kerk, zoo luidt
mijn antwoord op uw eerste vraag: Ja ik erken
mijn verplichting om te gehoorzamen aan Art.
9 Regl. O. en T., tenzij ik mij van Godswege
daarin verhinderd voel; en mijn tweede antwoord
op uw tweede vraag: Ja ik erken onderworpen
te zijn aan de rechtspraak der kerkelijke
besturen, waar deze onderwerping tegelijk eene
onderwerping aan Gods wil voor mij inneeft.

Wie nu den onzaligen moed bezit, om een
hooger beroep op God en Christus een reser-
vatio mentalis te heeten, heeft die wel een God
en kent die wel een Christus?

Hierop nu overweegt het Classicaal
Bestuur, dat Dr. Bahler nu slechts onder
zeker voorbehoud zijn verplichting erkent
om de kerkelijke reglementen te gehoor-
zamen, onderwijl hij beloofd had, ze te
zullen gehoorzamen zonder enig voorbehoud.
Aldus toch lezen we in het vonnis:

Overwegende dat dus uit de schriftelijke be-
handeling der zaak de volgende feiten vaststaan:
1º. dat Dr. L. A. Bahler onderzeker voor-
behoud zijn verplichting erkent om te gehoor-
zamen aan Art. 9 Regl. Kerk. O. en T. en zich
te onderwerpen aan de kerkelijke rechtspraak.

En voorts:

Overwegende in rechten:
ad 1º dat Dr. L. A. Bahler bij zijne toela-
ting tot de Evangeliebediening blijkens de door
hem afgelegde verklaring en belofte zonder
enig voorbehoud beloofd heeft de veror-
deningen van de Ned. Herv. Kerk op te volgen;
dat hij ter verkrijging van de kerkelijke ap-
probatie van zijn beroeping naar Schiermonnik-
hoog Art. 66 §5 Regl. op de vacaturen schrif-
telijk betuigd heeft, bij zijne plichtige toe-
lating tot de evangeliebediening afgelegde ver-
klaringen en belofte oprecht te volhouden;
dat het met dat „oprechtelijk” moeilijk
overeen te brengen is dat hij nu de onvoorwaar-
delijk afgelegde verklaring en belofte met zekere
restrictie verklaart op te vatten.

Hiermede is het derhalve, tenzij een ho-
ger Bestuur dit vonnis vernietigt, uitge-
maakt dat er in de Nederlandsche Hervor-
mde kerk gehoorzaamheid aan de kerkeli-
ke reglementen geëischt wordt, zonder
enig voorbehoud, d. w. z. ook dan als men
in zijn conscientie overtuigd is, dat ze
tegen den wil van God of van den Christus
strijden.

We zijn zeer benieuwd te vernemen, welk
protest hiertegen zal uitgaan van de zijde
van hen, die, nog in de Hervormde kerk
zijnde, nochtans met ons zulk een kerkrecht-
elijk standpunt, als onchristelijk en on-
schriftuurlijk veroordeelen zullen.

Hierop dient gelet.
Het geldt hier toch de hoofdgunstie,
d. i. de vraag, of men menschen meer ge-
hoorzaam zal dan God.

En het is natuurlijk van het uiterste be-
lang te weten, hoe zij die nog aan God en
aan den Christus vasthouden, zich hiertegen-
over gedragen zullen.

Begrijpelijk protest.

Van den heer J. J. van Alphen te Am-
barawa ontvingen we nogmaals een alles-
zins begrijpelijk tweede protest, waaraan
we, om der gerechtigheid wille, ook nu
plaats verleen.

Het is van dezen inhoud:

Hooggeleerde Heer!

De bereidwillige opname van mijn protest
tegen de Gereformeerde kerken in uw geacht
blad, de *Heraut* van 19 Sept. '97, onder het
opschrift „Misverstand” en het daaraan toe-
gevoegde antwoord heeft op mij een aangenaam
indruk gemaakt.

Een geopend oor voor billijke of vermeende
klachten en het streven om een gekwetst gemoed
tot rust te brengen, moet onwillekeurig weldadig
werken.

Uit den grond mijns harten bied ik u daarom
beleefd mijn dank aan, hoewel uw antwoord
mijne bedenkingen tegen bedoelde kerken niet
heeft weggenomen.

Het zij verre van mij, dat ik het recht der
kerken: „een dienaar des Woords te kunnen
ontslaan op tweeërlei wijze, of salvo honore
et stipendio, of salvo honore alleen” zou bestrijden.

Doch ik meen met grond te mogen hetwijfe-
len de bevoegdheid der kerken, dat recht op
mij toe te passen: omdat in de acte van
uitzending van een zoodanig recht geen sprake
is, en volgens die acte, de kerken van hare
financiële verplichtingen alleen dan zijn ont-
slagen, wanneer haar dienaar door eigen
schuld zijn ambt zich onwaardig maakte.

Want daarin staat geschreven: „Werd Z. Eerw.,
„wat God verhoede, ten eenigen tijde wegens
„eigen schuld door de Chr. Geref. kerk ontsla-
„gen als zending-leeraar, dan is deze vrij van
„alle financiële verplichtingen jegens hem en
„de zijnen.”

Deze woorden zijn duidelijk en klaar, waarom
ik dan ook de beschuldiging van contractbreuk
niet terugneem, alvorens het tegendeel niet is
bewezen.

Nog iets: Wij willen voor een oogeblik aan-
nemen, dat de kerken het recht hadden, over-
eenkomstig bewuste acte, mij „salvo honore”
alleen te ontslaan. Rest dan niet de ernstige
vraag: of zij, in dat geval, haar zending gelijk
een eerloze hadden mogen behandelen?

Want dit is hier geschied: Had ik mij aan
dronkenschap, hoerij of diefstal schuldig ge-
maakt, geen ontslag verwachtelijk, en in zijn
gevolgen rampvol, zou mij hebben kunnen
treffen, dan nu op mij is toegepast geworden.
Zelfs heeft men mij het recht der verantwoord-
ing en de barmhertigheden onthouden, waarop de
grootste misdadigers aanspraak hebben.

„Wel verklaart de geachte Synode nu: „dat
het ontslag van den voormaligen zending-
leeraar J. J. van Alphen *beschouwd moet worden*
te zijn geschied, „salvo honore”, doch daarmee
maakt zij dit feit niet ongedaan.

En nu vraag ik u, hooggeleerde heer: Zoo
mijne conscientie tot rust kunnen komen, waar
dat der kerken voor de erkenning harer dwaling
onvathbaar schijnt?

Met beleefde aanbieding van deze repliek en
dankzegging voor de plaatsing.

Met verschuldigde hoogachting,

Uw Ed. Hooggele. dw. dienaar.

J. J. VAN ALPHEN.

Ambarawa, 7-2-98.

Aan

den WalEerw. Hooggele. Heer

den Heer Dr. A. KUYPER,

Redacteur van de *Heraut*.

De Synode van Middellburg heeft o. i.
door hare nadere verklaring zich bereid
getoond, om wat er in den vorm door die
van Dordrecht misdaan was, te verbeteren.
Wensch nu de heer Van Alphen dat
op de eerstvolgende Synode hem een
nieuwe acte van ontslag en dan *salvo*
honore zal worden uitgereikt, zoo zal het
o. i. billijk wezen aan dien eisch te vol-
doen.

De heer Van Alphen overdrift echter ook
nu weer, en stelt het ten onrechte voor, alsof
hij in blanke onschuld stond en alsof de
kerken de wezenlijke schuldigen waren.

Dit is niet zoo.

Hij is aan hen die dit te beoordeelen
hadden, gebleken hetzij onwillig, hetzij on-
geschikt te zijn, om zijn dienst te vervullen,
zooals die vervuld behoorde te worden.

Dit heeft aanleiding gegeven tot allerlei
conflicten. Toen heeft men getracht hem
op anderen weg te brengen. Dat is niet
gelukt. En eerst toen er ten slotte geen
mogelijkheid bleek te bestaan, om met
hem op goede dreef te komen, heeft men
geoordeeld het belang der Kerken en der
Zending niet langer aan zijn persoonlijk
belang ten offer te mogen brengen.

Dat nu hieromtrent in zijn aanstelling
niets bepaald was, spreekt wel vanzelf.
Wat vanzelf spreekt, zet men in zulk een
aanstelling niet, eenvoudig omdat zulk een
aanstelling geen contract is, maar eenzijdig
aangeeft wat men toezegt. De aanstelling
is een verklaring van benoeming, van dienst-
regeling en van toezegging; geen tusschen
twee partijen aangenomen overeenkomst.

Dit stemt de heer Van Alphen dan ook
feitelijk toe, anders zou hij bij schending
van het contract allicht niet nagelaten heb-
ben, verhaal bij den rechter te zoeken.

Wij kunnen zijn standpunt, dat de ker-
ken geen recht zouden hebben, om hem,
anders dan om zedelijk wangedrag, sine
stipendio te ontslaan, dan ook niet tot het
einde maken.

Wat we wel toestemmen is, dat de ver-
houding van een missionair leeraar tot zijn
consulenten vroeger niet genoegzaam gere-
geld was op vasten voet, en dat hieruit
voor een deel de velerlei conflicten te ver-
klaren zijn, die destijds tusschen de broe-
deren in Indië en de Commissie en Depu-
taten hier te lande voorkwamen.

Maar ook al brengen wij dit in rek-
ning, toch zouden we op de vraag: Achten
gij dat de heer Van Alphen goed heeft
gehandeld? — met geen ja durven antwoor-
den, en het doet ons leed, dat ook in dit
schrijven met geen enkel woord, deze schuld
zijnerzijds erkend wordt.

Het ontslag uit zulk een dienst is daarom
in het minst geen bewijs dat men op zich
zelf een onbruikbaar man is. Te Ambarawa
blijkt dit ook in casu wel anders.

Maar in den dienst onzer Zending ging
het met den heer Van Alphen niet, en al
betreuren wij het, dat in Dordt niet met
meer beleid is gehandeld, *au fond* achten
toch ook wij, dat zijn ontslag noodzakelijk
was, en onder de gegeven omstandigheden
onmogelijk *cum stipendio* kan worden ge-
geven.

De heer Van Alphen toch zal zelf gevoel-
en, dat alsdan een Bestuur van wat ook,
den weg zou ontsluiten voor zijn aangestelde,
om door moeilijkheden en lastigheden ontslag
noodzakelijk te maken, en een aldus
noodzakelijk gemaakt ontslag te kronen met
een levenslang pensioen, en dat in casu uit
de penningen saamgebracht voor den dienst
der Zending.

Uit de Pers.

Het Geref. Tijdschrift dat steeds wint in
belangrijkheid, bevat ditmaal goed geslaagde
studien van Dr. Doornbos over het Buddhisme,
en van Prof. Biesterveld over de *Homilias*.
Prof. Noordzij zet zijne Verscheidenheden voort.
Onder de vele belangrijke recensien wijzen
we met name op die van Dr. Westerbeek van
Eerten over Dr. Nieuwhuis, *De Schepping en*
de Zondvloed. Ze luidt als volgt:

Eene zeer belangrijke en leerzame studie is het
hierboven genoemde geschrift van Dr. Nieuwhuis.
Leeraar in de Wis- en Natuurkunde aan het Gere-
formeerde Gymnasium te Kampen. Zeer belangrijk,
om dat hier een Doctor in de Natuurkunde aan
het woord is, die staat op den bodem der H. Schrift.
Hier is niet een natuurkundige aan het woord, die
glimlachend de schouders ophaalt, zoo ge buigt
voor het gezag van Gods Woord, neen iemand die
zelf dat gezag gaarne erkent.

Dat is zeer zeker van geen geringe beteekenis.
Want hoe menigen kind, nu ja, wel staande, dat
we ons aan Gods Woord alleen te onderwerpen
hebben; doch hoevele vragen, door de natuurkun-
digen gedaan, hoevele bewaren door hen geopperd
bleven onbeantwoord, werden niet weggelaten. Nu
wil ik waarlijk niet beweren, dat door dit geschrift
van Dr. Nieuwhuis, er op dit terrein geen vragen
meer te beantwoorden zijn, en dat reeds alles is
opgelost. Dat zou ook Dr. Nieuwhuis niet gaarne
betoogen.

Maar voorzeker stemt het tot blijdschap dat een
deskundige, een wetenschappelijk man, nu eens den
handschoen opneemt voor wat ons in den Bijbel
omtrent Schepping en Zondvloed wordt geleerd.

Wij zijn natuurlijk geen deskundigen op het
terrein waarop Dr. Nieuwhuis ons rondleidt; we zijn
heel gewone leken en daarom wagen we ons dan
ook niet aan een kritiek van de verschillende
theorien hier voorgesteld.

We geven slechts een beknopte recensie en ma-
ken enkele opmerkingen.

Wat de Schepping betreft wordt ons hier ge-
meld dat het aan de wetenschap nog niet gelukt
is te weten te komen, op wat wijze de aarde is
ontstaan, hoe planten en dieren er gekomen zijn
en hoe de mensch het aanzijn gekregen heeft, even-
min hoelang dat alles geleiden is. Het eenige zekere
dat we weten is, wat God ons in zijn Woord heeft
geopenbaard, volgens Gen. I.

De bewering, dat de aarde van eeuwigheid is,
wordt hier weerstaan door de opmerking dat dan
de oorsprong van den bodem die we bewonen, ver-
loot niet verklaard wordt. Dat de verschijnselen
elkaar in regelmatige orde opvolgen is een feit,
dat de eeuwigheid van onze aarde voldoende weer-
legt.

Achtereenvolgens worden hier verschillende hy-
pothesen aangaande de Schepping, door vele na-
tuurkundigen aangenomen, besproken.
De hypothese van Kant-Laplace dat ons zon-
nestelsel zijn oorsprong ontleende aan een grooten
nevelbol, een oernevel, wordt hier eerst behandeld.
Uit deren oernevel zouden dan ontstaan zijn eerst
Neptunus, later Uranus, en nog later achtereen-
volgens Saturnus, Jupiter, Mars, de Aarde, Venus en
Mercurius.

Verschiedene bezwaren passeeren hier achtereen-
volgens de revue, vier in getal, die het gevoelen
steunen dat de hypothese van Kant-Laplace ook
verre van bewezen is.

De voorstelling van Dr. Nieuwhuis is deze. De
aarde was onmiddellijk na haar ontstaan nog zeer
heet en gasvormig. Zij koelde gaandeweg af en
werd teneinde vloeibaar. Ten laatste stelde zij van
buiten door warmte uitztraling in de ruimte en
werd dus met een harde korst bedekt, nadat zij
vooraf de maan van zich had afgeslingerd.

Tewil een deel der aarde gloeiend vloeibaar
was, was een ander deel nog dampvormig, want
wegens de hooge temperatuur konden stoffen, als
water, koolzuur en zuurstof slechts in gasvormigen
toestand bestaan.

Door de wenteling om hare as werd de aarde
aan de polen afgeplat, en door de werking van
maan en zon ontstond er ebbe en vloed, waardoor
de vaste korst, bij de afkoeling gevormd, gedurig
werd verbroken. Zoo ontstonden er drijvende schot-
ten, die bij voortgaande afkoeling zich weer ver-
eenigden tot een vaste aardkorst, door de daarin-
ben bestolen vloeistof, nu en dan gespleten.

Dere kort nam voortdurend in dikte toe en
koelde steeds af. Waarschijnlijk verdikte zich, bij
vrij hooge temperatuur, een deel van den water-
damp tot vloeibaar water, waardoor heel de aarde
bedekt werd.

De vloeibare aardkern kon nu slechts zeer lang-
zaam afkoelen en brak soms door den korst heen.
Daardoor ontstond een hevige strijd tusschen water,
vuur, aarde en lucht. Dit nu is de toestand ons in
Gen. I: 2 beschreven: de aarde nu was woest en
ledig, en duisternis was op den afgrond.

Nadat nu een korte verklaring gegeven wordt
van Gen. I: 3. En God zeide: daer zij licht en
daar werd licht, wordt er gehandeld over den duur
van den eersten dag (Gen. I: 4, 5).

Daarvan zegt de schrijver: *Wilt den lange dag
te dit waarschijnlijk geweest, deze eerste dag, die
van den beginne aan aannam name, gedurende
welken, wie Geest Gods zweefde op de wateren,
en die door „duisternis” heen voerde tot licht.*

Zijn gevoelen dat de eerste dag van zeer langen
duur geweest is staat de schrijver aldus: *Die meening
berust veelster op den Bijbel zelf. In de eerste
plaats kan men zich moeilijk voorstellen dat de
toestand, in Gen. I: 2 beschreven minder dan 24
uur zou geduurd hebben; en in de tweede plaats
lezen we ook 2 Petr. 3: 5; want willets is hun
dit onbekend, dat door het Woord Gods de hemelen
van overlang geweest zijn. Tewelzij tinnelijk Pe-
trus wel verre van den inhoud der voorgaande
verzen te verwachten, ten opzichte van den tijd-
duur, de hemelen nog dan bereikt in zo. 8:
Doch deze éne zaak zij u niet onbekend geliefden,
dat den dag bij den Heere is als duizend jaren,
en duizend jaren als éen dag.*

Het zij verre van ons te ontkennen dat het werk
van den eersten dag ook niet door God in 24 uren
had kunnen worden verricht. Evengoed zou de
Almachtige in 24 uur een boom, knoppen, bladeren,
bloemen en vruchten kunnen doen voortbrengen;
en toch gehouwt dit niet. Over het algemeen werkt
de Heere langzaam; veel langzamer, dan wij
menschen, het gewonlijk godvinden.

Ons frappeerde het, dat, waar Dr. H. Bavinck in
zijne Gereformeerde Dogmatiek, Tweede Deel, als
bij over de Schepping handelt, op pag. 478 enz.
de mogelijkheid uitspreekt, dat de zes Scheppings-
dagen niet dagen van 24 uren, maar tijperen
zullen geweest zijn, hier Dr. Nieuwhuis, diens
mogelijkheid, niet alleen tot waarschijnlijkheid
stempelt, maar rondweg als zijne meening
verkondigt, dat de dagen tijperken geweest zijn.
Ons wil het voorkomen, dat het moeilijk is om den
duur der dagen, met die der onzen van 24 uren
gelijk te stellen. De duur der dagen kan in geen
geval bepaald worden, als aan elkander gelijk te
zijn. Hoe toch zou iemand een deugdelijk argument
kunnen aanvoeren, dat de eerste, tweede en derde
dag, van gelijken duur waren als de overige? Toen
de zon nog niet gemaakt was; gelijk op den vier-
den dag geschiedde, kon toch moeilijk de duur
van de voorafgaande dagen op 24 uren worden
bepaald.

Hier komen metterdaad schoone gedeelten voor
die de lezing en herlezing overwaard zijn.

Wat Dr. N. over den zondvloed zegt is zeer in-
teressant.

Zie hier hoe hij zich uitlaat op pag. 42 over de
bevolking der aarde voor den vloed.
*Hoewel menschen er toen op aarde leefden is
niet bekend en valt ook moeilijk uit te rekenen,
wijl we slechts vermoeden kunnen offeren aan-
gaande de presentwijze aangroeiing der bevolking
van dien tijd. Stellen we dat die aangroeiing een
procent per jaar bedroeg, dat is iets minder dan
thans in ons land, dan leefden er 1600 jaren na
de schepping van Adam en Eva ruim 10,000,000
menschen. Nemen we daarentegen aan, dat de
aangroeiing van het menschen voor den zond-*

*vloed twee procent per jaar bedroeg (dat is dus
evenveel als thans op het eiland Java), dan woon-
den er 1000 jaren na den val, reeds meer dan
70,000,000 menschen op aarde. En stelt*